

ÖLÜNCE BİTMİYEN UTANGAÇLIK

İrfan ÇEVİK

Behçet Necatigil'in şiiri üstüne konuşmak, bir yönüyle, günlük hayat-
tan, hemen her gün, karşılaşp selamlaştığımız insanlar üstüne ko-
nuşmak gibidir. Aslında, bu insanlar üstüne söz söylemeyiz, ancak
onlarla birlikte yaşarız. Yaşarken, yaşadıklarımızı ayrıca ele alıp irdeleme-
yiz. Hayatın hayhuyudur günlük edimlerimizi belirleyen, onu üzerinde dü-
şünülmez kılan. Ancak, bir soru gelirse bu günlük gezilerin dışına çıkar ve
biz ne yapıyoruz diye düşünmeye başlarız. Sıradan insanın sıradan yaşama
biçimidir bu. Bunu sorgulamamak ayıplanmaz. Sorgulamak da ayıplamak
da kimsenin aklına gelmez. Hayatın bu yanının, kendine özgü bir musikisi,
bir ritmi vardır. Bu ritme ayak uyduramayanları toplum fark etmez. Büyük
çoğunluk, çarkın dönüşünü kendi ritmi sanıp, bu durumdan keyif bile alabi-
lir. Sorusuz ve sorgusuz bir yaşama biçimidir bizi meşgul edip günlerimizi
dolduran.

Bu noktada, Necatigil'in farkı ortaya çıkmakta, hakkaniyetli konu-
şmak gerekirse bizim bir soru veya uyarı üzerine düşünmeye başladığımız
günlük hayatı, o her an, içten ve dıştan gözlemleyerek; dışarıdan birinin
soru sormasına gereksinim duymadan, irdelemekte ve içimizden birilerinin
bazen anatomik, bazen psikolojik ama her hâlükârda ontolojik resmini çek-
mekte ve büyük bir perdeye yansıtarak, bizlere göstermektedir. Bu durum,
Necatigil'in ustalığının ve büyüklüğünün bir göstergesidir.

O, içimizden birilerini, bazen kendini, bazen öğrencilerini, bazen aile-
sini ama mutlaka orta ve alt gelir grubuna mensup, toplumun baskın rengini
oluşturan bireyleri şiirine konu edinmiştir her zaman. Orta ve alt gelir grubu,
sosyolojik açıdan, giriş çıkışların mümkün ve görece kolay olduğu toplu-

mun en hareketli sınıfsal katmanını oluşturur. Necatigil, kendisinin de dâhil olduğu bu grubun yaşam koşullarını o kadar yakından bilmekte ve deyim yerindeyse iliklerinde hissetmektedir ki kalemni bu grubun başat sorunlarından ayrı tutamamaktadır. Dönüp dolaşp bu insanlarla yüzleşmekte, bu insanlarla yüzleştikçe onların günlük yaşam koşullarıyla perdelenmiş şiire konu edilebilir yanlarını keşfetmektedir.

Bu keşifte, öğretmenlik mesleğinin kendisine sunduğu avantajların katkısı büyük olmuştur kuşkusuz. Öyle ki, öğretmenlik mesleği yeniliğe açık olmakla, tekrara düşmek arasındaki geçişliliğin farkında olmadan yaşanabileceği, yapısı gereği, bıçak sırtı mesleklerden biri sayılır. Kimi eleştirmenler, öğretmenliği, salt bu tekrara düşme olasılığına yakın olması bakımından, sanata ve sanatçıya düşman mesleklerden biri sayarlar.

Bize öyle geliyor ki rahmetli Necatigil usta, hayatı boyunca, biri sınıfsal diğeri zihinsel kayma olmak üzere, iki önemli geçişlilik tehlikesine karşı mücadele vermiş görünüyor. Sınıfsal kayma tehlikesiyle; kendisinin orta ve alt gelir grubuna mensup olması nedeniyle nadiren zenginliğe, genellikle, yoksulluk bağlamında kaderciliğe, lümpenliğe ve arabeske doğru olan bir kaymayı; zihinsel kayma tehlikesiyle ise ustanın öğretmen olması nedeniyle tekrara ve durağanlığa doğru olabilecek bir kaymayı kastediyoruz. Necatigil usta her iki tehlikeyi de başarıyla savuşturmuştur.

Sosyolojik açıdan, böyle çalakalet hükümler vermek sakıncalı olabilir. Bunun farkındayız. Ancak, bizi böyle düşünmeye sevk eden şey ustanın ortaya koyduğu ürünler ve bu ürünlere karşı kimi çevrelerin takındığı tutum olmuştur. Usta hakkında böyle düşünmemize yol açan en önemli şiirlerinden birini alıyorum buraya.

ÖLÜ UTANIYOR

*Elim hiç bir işe yatmadı,
Ömür sürdürdüm faydasız.
Yaşamaz, ölürdüm
Siz olmasanız.*

*Pek çoğunuz benim için sıkıntıya girdi,
Sırtınızda yük gibiydim âdeta.
Bir yardımınız daha lazım şimdi
Size zahmet, son defa.*

*Ormanlardan odunumu getirdiğiniz gibi,
Fırınlardan hamurumu pişirdiğiniz gibi,
Lütfen beni mezarıma bırakıverin
Bildiğiniz gibi.*

Ustanın objektifine takılan bu kahraman, günlük hayatta her daim karşılaşılabileceğimiz veya kendimiz olabilecek bir kahramandır. Haylazlığı ve yeteneksizliğiyle bizden biridir. Topluma yük olduğunun farkındadır. Kendini olduğu gibi kabullenmiş, yeteneksizliği nedeniyle kimseyi suçlamamakta, mazeret üretip herhangi bir bahaneye de sığınmamaktadır. Pişman değildir. Topluma verdiği sıkıntılara karşın, mezarına bırakılma biçimiyle âdeta gizli bir ödeme talep etmektedir. Ne var ki bu ödeme isteği bir helalleşme isteği de değildir. Toplumla helalleşmeye bile yüzü olmayan, başarısız ancak başarılı olma olanağına kavuşup kavuşmadığı belli olmayan kişilerin yaşam pratiğidir bu.

Buraya kadar her şey yolundadır. Buna benzer pek çok yorum yapılabilir. Şiirin ustaca kurgusu buna olanak sağlıyor zaten. Tutunamamış bir kişinin bıraktığı bir vasiyet olarak da okunabilir bu şiir. Necatigil'in ustalığı, bu vasiyetin öbür tarafta da geçerli olabileceğini ileri sürmesinde yatmaktadır.